

Ima Jakab Elek koporsójánál.¹

Öröklétü Isten! megindult lélekkel gyültünk össze a gyásznak és szomorúságnak eme hajlékában, melyet a te templomoddá szentel az őszinte fájdalom. Egybegyültünk, hogy a kegyelet érzelmeinek áldozzunk e gyászos koporsó mellett, mely egy hasznos tevékenységben töltött életet rejt el szemeink elől. Egybegyültünk, hogy lelkeink nagy neved imáadásában olvadjanak fel e szomoruan ünnepélyes pillanatban, midőn mindenható hatalmadat a rombolás e gyászos művében láttatod velünk. Megrendül lelkünk, mert látjuk mily tehetetlenek vagyunk legparányibb eszközeiddel szemben, melyek az elmulás és enyészet szolgálatában, néhány rövid nap alatt vissza parancsolják az embert a porba, melyből vétetett. Midőn te szólasz örök hatalom, emberi erő nem nyújthatja életünket tovább csak egy szempillantással is. Az enyészet szelének első fuvallatára darabokra török az. Különböző sorsban születünk és élünk; de a halál titokzatos világa néhány rövid óra alatt egyenlővé teszi a képedet viselő legszánalmasabb teremtményt a hatalmasok leghatalmasabbjaival. Miben kevélykednék tehát? Fedezze bár testünket bibor és bársony; környezzen bár alárendeltek serege; legyen bár tudásunk mérhetetlen, mint a tenger mélysége; álljon bár hatalmunk és dicsőségünk magasan, mint a nap: mindez csak arra emlékeztet, hogy annál több, a mit itt kell hagynunk; csak annál sötétebb árnyakkal vonja be képzeletünkben az éjszakát, mely a legboldogabb életnapra is elkövetkezik. Hova lesznek a különbségek, melyeket annyi szeretettel ápolgatunk ember és ember közt? Mi marad meg a koporsó számára a hiúság, nagyra-vágyás és önzés műveiből, a melyeknek szolgálatában meddővé válik annyi jobb sorsra érdemes emberi élet? Koldus és király, szegény és gazdag, bibor és daróc elvegyülnek s békén pihennek egymásmellett az egyenlőségben, melyet a sir újra helyreállított.

Erősek ereje, hatalmasok ura, nagy Istene! Megismerjük, hogy te vagy egyedül élő és munkálkodó hatalom. Mi és minden teremtmény csak általad vagyunk. Tied az erők és tehetségek, melyekkel az élet nagy mezején bizonyos munkák mellé állítál. S ha a lélek

¹ 1897. jul. 24. Budapesten.

örökkincsei helyett a porrá váló test javai után futkosunk a földi pálya utain — a halálban, ez iszonyu jelenségben, megismerjük a te hatalmadat. Megdöbbenve áll meg a közöny és hitetlenség is, midőn ez ismeretlen világ küszöbén pillantja meg az élet vándorát. A megtört és összeesett test, a szemek kialudt fénye, a gondolat, érzés és eszmélet teljes hiánya, emlékeztetnek minket, mit viszünk magunkkal ama drága hiábavalóságokból, melyekkel szemeink látása s vágyaink betelni nem tudnak soha. Örök Isten! Testünk a földdé, lelkünk a tied. Mindez, a mit magunk után hagyhatunk: jó tetteink emléke. Mindaz, a mit jobb részünk elviszen magával örök bírói széked elé: a jó lelkiismeret.

Oh mily boldogító, mily megnyugtató lehet abban a tudatban hunyni szemeinket az örök álomra, hogy magunk után jó emléket hagyhatunk, magunkkal tiszta szívet és jó lelkiismeretet vihetünk amaz ismeretlen világba, hova minden halandó pályája irányul.

Hisszük atyánk, hogy a halálos ágy kinos szenvedései közt is e boldogító öntudattal vigasztalád a te szolgád lelkét, a ki akaratodnak mindenható szavára 77 évi dicső pályalutás után, most már kilépett a küzdők seregéből. Nagy és nehéz idők viharain át vezetéd e pályát. S hogy útasa becsülettel megállta helyét mindig és mindenütt, mutatja, hogy lelke az élet küzdelmeire az erény vértjével volt övezve.

Előtted áll atyánk dicsőült halottunk élete. Mi csak külső eseményeiben és eredményeiben vizsgálhatjuk azt; a te tekinteted előtt azonban felnyílnak a lélek titkos zárai s így az is tiszta fényben ragyoghat előtted, a min mi homályos látásunkkal áttörni nem bírnunk. De még külső eredményeiben is megnyugvás és vigasztalódás áttekinteni az ő életpályáát, midőn az emberi természettel járó gyengeségek többé nem gátolhatnak az igazság megismerésében. Ott született, első gyermek játékait ott játszá el s szívének nemes érzelmei az első táplálékot ott nyerték a székely nép közt, melynek élete, szokásai, küzdelmei és története, végső lehelletéig, legkiválóbb érdeklődésének tárgyai voltak. Majd tudást és jellemet, ismeretet és erkölcsi erőt ott tanult a nagy tudós lábainál, kinek haló porai szintén csak nem régen vegyültek el az anyafölddel. S mint a mester életében tudás és ismeret erkölcsi czélok szolgálatára volt szentelve egész pályáján át, úgy lángolt fel idvezült halottunk lelkében, már kora ifjúságában a vágy: egy nagy erkölcsi cél szolgálatában koczkára tenni alig megkezdett 18 éves ifju életét. S a számos kitüntetés, melyben pályájának e rövid dicső szakasza alatt részesült, mi-

dőn a küzdelem azért volt, a mi legbecsesebb és legszentebb egy nemzet életében, bizonyítja, hogy hiven szolgálta hazáját. Még pedig akkor, a mikor a jutalom csak a harczmező vérkeresztje, vagy a vérpad dicsősége lehetett. Midőn a haza harczmezőn kívánta szolgálatait, a te szolgád, mennyei atyánk, ott volt. Midőn az elnyomott nemzet a szellemi munkásság mezején kívánt hű és becsületos sáfárokat, a te szolgád itt se hiányzott. Lelke a keserűség és hazafibánat napjaiban szeretettel fordult a mult hagyományaihoz; s a mult dicső történeteiből meritve reményt a jövőre, fentartani segített nemzetének önbizalmát és kitartását. Imé a történetíró tolla szintén egy magasztos erkölcsi czél szolgálatában. Midőn az alkotmányos élet visszaadta a nemzetet önmagának, ő a hű és kipróbált bajnok ismét ott volt a régi zászló alatt, melynek ezuttal a békés fejlődés terén kelle vezetni egy boldogabb jövő felé. Örömeiben, bánatában és komoly munkáiban az ő élete hazájáé, nemzetéé volt. A fegyvert, melyet a közügy és irodalom szolgálatában oly tiszteletre méltóan forgatott, még mint már halálosan sebesült harczos se akarta elbocsátani kezéből. Tépelődő lelke, törhetetlen munka kedve s kötelességérzete megható esengéssel kérte a halálos ágyba is az utolsó munkát, melynek írása közben hullott ki dermedt kezeiből a munkás toll. Míg annyian vannak, a kik egész életen át az önzés oltárán áldoznak, idvezült halottunk tiszta kezei nem nyultak soha möhön nemtelen és meg nem érdemelt jutalom után. És ha az élet harczaiban, az emberi szenvedélyek küzdelmeiben olykor érzékeny sebeket kapott, melyek lelkének méltán fájhattak; ha olykor az ő része is volt félreismertetés, senki sincs tán ellenfelei közt is, a ki le ne tenné az elismerés koszoruját e koporsóra, hogy egy alapjában jó és igaz ember, egy fáradhatatlan tevékenységű harczosa a közéletnek és irodalomnak, pihent el abban a halál örök álmára.

És mily nagy a mi kicsiny egyházunknak vesztesége a te távozásoddal idvezült halottunk! Szeretted azt lelkednek egész melegevel. Megirtad alakulásának történetét. Megérdemelt fényében örökítetted meg nemeslelkű első profétájának és vértanújának életét. Pályád első kezdetétől fogva véglegelletedig meg nem szüntél soha érdekében buzgolkodni. Hogy egyházunk kebelében születtél és növekedtél, tehetségeid egész mértéke szerint meghálálni volt az egyik kötelesség, a mit magad elébe tűztél. Életed pedig a kötelesség teljesítés és szakadatlan munkásság egyik legszebb példája idvezült halottunk!

És ha a hazafi és polgár erények koszorujával s az író babé-

raival övezhette homlokát elhunyt felebarátunk — mennyi szép és nemes vonással ruháztad fel őt mennyei atyánk! mint férjet és családatyát. Hű és odaadó férj s a bályányozásig szerető édes atya volt. Ha az ember jóságának próbaköve a családi élet, az ő jósága kimeríthetetlenül árasztotta fényét és melegét e kis körben. Mily fájdalmas lehetett a halálos ágy kinai között a gondolat, hogy szeretetteit gyámol és védő nélkül kell itt hagynia a világban, melyben, mint ő jól tudta, annyi a közönyös és hideg szív.

De a te védelmező és fentartó karjaidnak ereje mennyei atyánk! ki nem marad soha benned bizó és téged szerető gyermekeid életében. Töröld le a könnyeket is, melyek e koporsó mellett hullanak a halálig hűn szerető feleség és a jó gyermekek szemeiből. A lelkeikben duló fájdalom viharát oszlasd el, idő mulásán, a szerető emlékezés enyhe derűjével. Hosszu életet engedtel a te szolgáltnak és a mi e hosszú életben a legvonzóbb és szeretetre méltóbb, az családjáé volt. Az emlékezet e drága kincsének birtokában tanítsd meg őket megnyugodni akaraton. Az elköltözött feledhetetlen halott szelleme pedig legyen lelkeikben az a derült fény, mely az örökkévalóságban mutatja az egykoron hozzávezető útát.

Mi áldunk téged mennyei atyánk! a lelki kincsekért, melyekkel az idvezült hosszú pályáján át hazánkat és egyházunkat gazdagította. Áldunk téged, hogy ő a mienk volt. Hisszük atyánk, hogy lelkének mélyén te is igaznak találtad, mint a ki hű volt a reábizottakban. Legyen utja akadálytalan a végtelen tökéletesedés pályáján, emléke pedig örökre áldott a mi sziveinkben. Amen.

GÁL MIKLÓS.

A közoktatásügyi minister XXVI. jelentése.

— Népoktatásügyi szemle. —

A közoktatásügyi minister XXVI. jelentése nyomán ismertette voltak már folyóiratunkban az 1895/96. tanévre tartozó adatai a felső és középiskolai oktatásügynek. Ez alkalommal a népoktatásügyre tartozó adatokkal kívánjuk olvasóinkat főbb vonásokban megismertetni. Az előző évi jelentés, mely a millenniumra készült, népoktatás ügyünk multjával, vagyis annak történetével foglalkozott. E jelentés pedig a szokásos statistikai adatok fölsorolása mellett inkább a közeljövő teendőivel, terveivel foglalkozik, Mindenekelőtt fölsorolja azon megyéket és községeket, melyekben a 400 „millennaris“ iskola el lett helyezve. Új épületet csak 40 állami népiskola kapott s a régiakkal együtt 1091 állami iskolaközül csak 687 van saját épületben elhelyezve, a mely állapotou a minister ugy akar változtatni, hogy egy hosszabb lejáratu kölesönt vesz fel ily czélú építkezésekre. Az ezután építendő ovóda és iskolaépületekre a „*mintatervek*“ már ki is vannak dolgozva.

Ezekre vonatkozólag a minister oly utasítást szándékszik kibocsátani, hogy jövőre az összes iskolafentartók még iskola átalakítás vagy bővítés esetén is, az építés megkezdése előtt terveiket kötelesek a közigazg. bizottságnak bemutatni, hogy az a népokt. törvény és az egészségügyi követelmények szempontjából megbíráltassék.

A tankötelesek száma az előző évinél 0.16 százalékkal növekedvén, az összes lakosságnak 19.36% a járt iskolába. Az összes tankötelesek száma 2,930.616. Ebből iskolába járt 79.50 százalék, nem járt 20.50 százalék. Az összes tankötelesek közül unitárius 11.151, melyből a királyhágon túli részekre esik 359 tanköteles. Az unitárius iskolába járók száma 9.775, a mi majdnem 85 százaléknak felel meg.

E tekintetben legelől vannak az ágostai evangélikusok 89 százalékkal, második helyen a róm. kath. 84.91%-kal, 3-ik helyen az unitáriusok 84.86%-kal; ezután a reformátusok 82, a gör. kel. 64, a gör. kath. 61 és az izraeliták 82%-kal. A jelentésnek igen megnyugtató az a része, mely az iskolázás *intenzívebbé* tételére vonatkozik. Ugyanis a rendes iskolázás emelkedőben van, mert 6840 gyerekkel több járt 8 hónapig iskolába, mint az előző évben. Lényegesen és pedig 68.165-tel emelkedik a tankönyvekkel ellátott gyerekek száma is.

E tanévben az összes népiskolák száma tesz 16.884-et, 46-al többet az előző évinél. A tankötelesek és az iskolák szaporodása között nincs meg a kívánatos arány, mert a tankötelesek szaporodása